

4. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере / В.И. Вернадский // Мир философии. – М. : Изд-во "Мир", 1991. – Ч. 2. – 320 с.
5. Ивакин А.А. Единство Бога, человека и ноосферы: философское эссе / А.А. Ивакин//. – Одесса: "Фенікс", 2011. – 244 с.
6. Йонгті Чо. Спасение, здоровье и успех / Чо Йонгті. – М. : Изд-во "Скобелкин", 2003. – 208 с.
7. Ник Вуйчич. Христианский проповедник без рук и ног, отметил свое тридцатилетие / Ник Вуйчич. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://prochurch.info/index.php/news/more/24662>.
8. Спиноза Б. Сочинения / Б. Спиноза. – Калининград, 2005. – 367 с.
9. Хамитов Н.В. Философия человека: от метафизики к метаантропологии / Н.В. Хамитов. – К.-М., 2002. – 356 с.
10. Чудодейственный закон исцеления. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://naturalworld.ru>.
11. Щерба С.П. Філософія. Тема 23. Духовна сфера суспільства / С.П. Щерба. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://pidruchniki.ws/12470304/filosofiya/duhovna_sfera_suspilstva.

Семенюк И.В. Ноосфера "трехгранного общественного успеха" как сочетание духовного и земного

Рассмотрена сущность ноосферы как единение духовного и земного. Проанализировано, на примере Третьего послания Иоанна стих второй, понятие "трехгранного общественного успеха" как актуальная ответ на решение современной проблематики сочетания: духовного, материального и здорового образа жизни, что является ответом на проблематику современного общественного успеха на пути его формирования в современных мировых реалиях.

Ключевые слова: ноосфера, разумный замысел, духовные ценности, мировоззрение, мировоззренческие установки, трехгранные благословение, общественный успех, социум.

Semenyuk I.V. Noosphere "tringular social success'as" a combination of the spiritual and the earthly

The essence of the noosphere as the union of the spiritual and the earthly. Analyzed on the example of the third verse of the second epistle of John the term "triangular public success," as the actual response to the decision combination of contemporary problems: spiritual, material and healthy life is a response to the problems of modern social success in the way of its formation in the contemporary world realities.

Keywords: noosphere, intelligent design, spiritual values, worldview, worldviews, triangular blessing, social success, society.

УДК 005:001.8:159.9

Доц. І.І. Свидрук, канд. екон. наук – Львівська КА

СУТЬ КРЕАТИВНОСТІ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЛІДЕРСТВА В КРЕАТИВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Обґрунтовано необхідність активізації креативної основи діяльності підприємств. З'ясовано сутність креативності в загальному розумінні та у виробничій діяльності підприємства. Визначено роль керівника у розвитку креативності на підприємстві. Наведено основні риси, що сприяють лідерству в креативному менеджменті.

Ключові слова: креативність, креативний менеджмент, творчий розвиток, передумови, керівник, лідер.

Постановка проблеми. Однією з основних передумов розвитку креативної основи діяльності підприємства є творче мислення керівника-лідера. Якщо керівник зовсім не творча людина та ще гірше – консерватор, супротивник нес-

тандартних підходів, то його підлеглим надзвичайно складно чи взагалі не можливо використовувати креативність у своїй виробничій діяльності. Це є гальмом та прирікає такого керівника та працівників відмовлятися від інновацій, не використовувати прогресивні методи в своїй діяльності, а отже – підприємству бути не конкурентоспроможним у динамічному ринковому середовищі.

Для того, щоб описана ситуація не траплялася або була максимально нейтралізована, вважаємо необхідним розуміти передумови лідерства в креативному менеджменті та використовувати ці знання як для запобігання управлінській деформації і регресу, так і, відповідно, для розвитку креативності на підприємстві.

Ступінь розроблення проблеми. Останніми роками в Україні набуває розвитку креативність і пошук передумов для розвитку креативного менеджменту. Однією з основних передумов розвитку креативного менеджменту, на нашу думку, є творчий керівник-лідер. Наукові праці та дослідження в цьому напрямі здійснили переважно зарубіжні науковці та практики, йдеться про Алана Дж.Роу, Едуарда де Боно, Майкл Микалко та ін. Простір вітчизняних досліджень креативного менеджменту, зокрема проблеми лідерства в креативному менеджменті, залишається мало заповненим.

Мета дослідження. З'ясування сутності креативності в загальному розумінні та у виробничій діяльності підприємства. Визначення основних рис керівника, які сприяли би його лідерству в креативному менеджменті.

Основний матеріал дослідження. Сьогодні ринок товарів і послуг переповнений однотипними підприємствами-виробниками. Вони виготовляють однаковий товар або надають однотипні послуги і відрізняються один від одного лише назвами. Це обумовлює високий рівень конкуренції. Перед керівниками цих підприємств постає питання: як же стати лідером у своїй галузі і не дати іншим зайняти це місце? Саме тому виникає необхідність у постійному розвитку, впровадженні інновацій і пропозиції нових, оригінальних і нестандартних ідей. Ці й багато інших чинників привели до виникнення креативного менеджменту [1].

Креативний менеджмент вивчає психологічні, управлінські, соціологічні, економічні, історичні, культурологічні чинники, які впливають на процеси творчості в управлінні. Креативний менеджмент у широкому сенсі – це складний механізм взаємодії керуючої та керованої систем для створення сприятливих умов і можливостей творчого розвитку і досягнення організацією ефективного результату [2, с.13].

Креативність (лат. *creatio* – створення) – новітній термін, яким окреслюються "творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, а також входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактору" [3]. Раніше у літературі вживали термін "творчі здібності", однак пізніше його почали витіснити мовні запозичення з англійської мови (*creativity, creative*). На думку проф. І. Мілославського (Московський державний університет), терміном "креативний" позначається творчість, що "не тільки висуває ідеї, але й доводить їх до конкретного практичного результату" [3]. Баррон Ф. і Харрінгтон Д., підбиваючи підсумки досліджень у галузі кре-

ативності з 1970 по 1980 роки [4], узагальнили відомості про креативність таким чином:

1. Креативність – це здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів. Ця здатність дає змогу також усвідомлювати нове в бутті, хоча сам процес може мати як свідомий, так і підсвідомий характер; здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.
2. Створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця і сили його внутрішньої мотивації.
3. Особливостями творчого процесу, продукту та особистості є їхня оригінальність, валідність, адекватність задачі і придатність – естетична, екологічна, оптимальність форми, правильність та оригінальність на даний момент.
4. Креативні продукти можуть бути дуже різноманітними за природою: нове вирішення проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини чи поеми, нової філософської чи релігійної системи, нововведення у правознавстві, свіже вирішення соціальних проблем тощо.

Аналізуючи сучасні дослідження цього явища, можемо зробити висновок, що до сьогодні ще немає однозначної відповіді на запитання: чи існує взагалі креативність як явище, чи вона є науковим конструктом, чи є самостійним процесом креативності, чи креативність – це сума інших психічних процесів.

Креативність виступає вродженою рисою людини. Завдяки їй особа проявляє себе, реалізує соціальні потреби, а з часом – у досягненнях, успіху, самовираженні. Протягом життя, завдяки розвитку трудових навичок, збільшенню досвіду, проблем, з якими вона стикається, і безліччю інших всіляких ситуативних, об'єктивних і суб'єктивних чинників, креативність розвивається та проявляється по-різному. Існує взаємозв'язок поведінки і креативності. Завдяки творчості людина виражає власний внутрішній світ та змінює зовнішній, а продукти творчості спонукають її розвиватися далі.

Відомий психолог Л. Виготський вивчав творчу сутність людини з культурно-історичного погляду. Він вважав, що завдяки діяльності людина вивчає, "розшифровує" продукти культури, надбання людства, по-своєму їх засвоює. Цей процес є основою та передумовою саморозвитку. Кожна людина має унікальний внутрішній світ та по-своєму проявляє творчий потенціал [5]. Для наочного порівняння у табл. зібрано погляди окремих вчених щодо креативності.

Узагальнимо, що завдяки креативності людина виражає себе, змінює як власний внутрішній, так і зовнішній світ. Отож, креативність характеризується через категорії мотиваційної спрямованості особистості, пошуково-дослідної активності, застосування інтуїції в процесі розроблення та ухвалення рішення. Успіх під час розв'язання творчих завдань залежить від ступеня спроможності маніпулювати з ідеями, образами предметів чи явищ, а також від "внутрішнього плану дій особистості".

Складність вивчення феномену креативності зокрема в тому, що механізм його формування та розвитку надзвичайно складний і не піддається формалізації. Наприклад, не існує типового зразка правильної поведінки, позитивної творчої поведінки, умов її наслідування або однозначного соціального схва-

лення. Людям з високим рівнем креативності властиві такі риси, як надія на успіх, афіліяція (букв. "всиновлення", від лат. *filius* – "син"), тобто прагнення бути разом з людьми, вміння співпереживати, у протилежному випадку переважає страх бути знехтуваним і потерпіти фіаско.

Табл. Суть креативності з погляду різних науковців

Автор	Зміст креативності
Л. Виготський	Творчою є будь-яка діяльність, що створює нове, творчість – необхідна умова існування, і все навколо зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини.
Я. Пономарьов	Креативність складається із двох основних складових: формально-динамічного аспекту мотиваційної напруженості, що проявляється через активну дослідну діяльність, інтелектуальну працю та сенситивності, тобто чутливості до інтуїтивних проявів мислення.
О. Яковлева	Креативність – це реалізація людиною власної індивідуальності, а не набір особистісних рис.
В. Моляко	Творча обдарованість є вродженим статичним феноменом, а вже на її основі формуються вміння та навички творчого розв'язування задач діяльності.
М. Подд'яков	Творча спрямованість складається із компонентів: потреби і мотиви; формування цілей; емоційне регулювання; пізнавальні засоби та результати.
Є. Алфєєва, А. Матюшкін	Креативність формується за допомогою розвитку особистих рис, таланту, здібностей.
В. Дружинін	Креативність – це властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища.
Н. Хазратова	Креативність спочатку формується на внутрішньому мотиваційно-особистісному рівні, а пізніше – на зовнішньому поведінковому і продуктивному рівнях.
М. Гнатко	Творчість – активність, завдяки якій людина народжує нові соціально значущі матеріальні та духовні цінності. Креативність поділяється на потенційну (комплекс відповідних задатків) та актуальну (відповідні здібності).
Е. де Боно	Креативність є, з одного боку, природною властивістю людини, а з іншого, це – найвища форма активності особистості, що втілюється у продуктах творчості.
А. Маслоу	Креативність – це творчі здібності особистості, яка реалізує потребу самоактуалізації.
А. Дж.Роу	Креативність відображає креативне мислення людини. Воно відрізняється від "звичайного" тим, що концентрується на прагненні досягнути чогось нового чи унікального.
Г. Альтшуллер	Творчість є процесом аналізу та синтезу нових форм і образів у мозку людини; відображення предметів і явищ об'єктивного світу, пізнання мети, умов і причин виникнення та існування цих предметів і явищ.

Е. де Боно підкреслює, що креативність – не природний талант, а радше навички, яким можна навчитися. Для того, щоб досягнути креативності, потрібно кидати виклик консервативним твердженням і правилам. "Адже рухаючись протореним шляхом, наше мислення часто випускає з поля зору приховані можливості, що розташовані поза ним" [6]. Отже, креативність може втілюватися у будь-якій справі і проявлятися у будь-кого, особливо, якщо прийняти до уваги безліч способів, якими креативність може бути реалізована.

Креативність – це властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища. Отож, що для креативного управління підприємствами керівникам необхідно знати методи психологічної активізації мислення людини, методи систематизованого пошуку ідей і методи цілеспрямованого рішення творчих завдань. З кожним роком дедалі потрібнішим стає ірраціональний підхід до вирішення управлінських завдань. Наявність творчих здібностей у керівника й уміння їх розвивати у своїх підлеглих високо цінується у всьому світі.

На наше переконання, лідером креативного менеджменту має бути керівник. Загальні основи психологічних особливостей мислення керівника становлять базис його особистої креативної поведінки.

З точки зору психології, креативний процес характеризується наявністю випереджувального відображення, ймовірного прогнозування, передбачення подій (антиципації). Тому від лідера вимагається мобілізація всіх його інтелектуальних і психологічних здібностей.

Для розуміння своєрідності креативного процесу в управлінській діяльності потрібно враховувати, що особливістю сучасного мислення керівника виступає унікальне значення розумових процесів у забезпеченні ефективної управлінської діяльності. Однак, на відміну від, наприклад, вченого-теоретика, мислення керівника-практика розглядають як практичне мислення. Науковці працюють у спеціальному напрямі, який позначають як "психологія практичного управлінського мислення". Загальнотеоретичними засадами цього напрямку були праці визначного радянського вченого С.Л. Рубінштейна [7].

Виступаючи стосовно підлеглих у специфічній ролі арбітра правильності їхніх дій, керівник повинен визначити критерії вирішення проблем, що підлягають оцінюванню. Специфічною для практичного мислення керівника є також форма відповідальності – не лише за результат, але й за сам процес розроблення рішення.

Позиція суб'єкта для теоретичного мислення є пізнавальною, а для практичного мислення – початково-перетворюючою. Відмінний від теоретичного і сам характер роботи практичного мислення з інформацією про проблему. У першому випадку виділяються загальні, головні риси, в другому – деталі, зокрема, які нерідко підказують шлях до вирішення проблеми. Врахування деталей на практиці іноді має вирішальне значення.

Наступна специфічна особливість творчого практичного мислення керівника пов'язана зі змістом та умовами управлінської діяльності. За змістом управління потребує уявного оперування з інформацією про людей, що характеризуються великим ступенем складності і прихованості від безпосереднього сприйняття, а тому труднощами "розшифровки" й однозначністю інтерпретації.

Невизначеність розумових задач керівника може виникати через певні психологічні причини: складність, дефіцит або надлишок інформації. Професійною вимогою до керівника є поєднання високого рівня системного мислення з достатнім розвитком його аналітичних сторін.

Управлінські ситуації характеризуються динамічністю, варіативністю ситуацій потребує активної продуктивної розумової роботи, а швидкість їх зміни надає управлінській діяльності іншу специфічну особливість – режим "цейтно-

ту" (постійний брак часу). Це вимагає від практичного мислення високої швидкості, оперативності включення до ситуації, швидкого переключення від осмислення до дій. З огляду на те, що управлінське рішення оцінюється за адекватністю (якістю) і своєчасністю, дуже важливими є особливості організації пам'яті та професійного досвіду. Динамічність мислення залежить також від швидкості актуалізації інформації з пам'яті і готовності системи знань до використання.

До загальних здібностей, що впливають на ефективність управлінської діяльності, належать інтелект, креативність, здатність до навчання, рефлексивність, активність, саморегуляція. Існує специфічна криволінійна залежність успішності управлінської діяльності від міри розвитку загальних здібностей керівника. Цей факт експериментально доведено щодо інтелекту, рефлексивності і креативності. Щодо здатності до навчання, то слабка здатність є негативним чинником управлінської діяльності, але й занадто висока здатність до навчання не сприяє ефективності управління. Це пояснюємо, зокрема, тим, що прагнення відразу спробувати (використати на практиці) те, чого навчився (експериментування), підвищує ризикованість діяльності і знижує її якісні показники.

Спеціальні здібності пропорційні успішності управлінської діяльності. Чим вище розвинути спеціальні здібності, тим вищі за інших рівних умов показники ефективності діяльності. Наприклад, довгострокова пам'ять (психологічна основа професійного досвіду) і оперативна пам'ять (основа реалізації функцій оперативного управління) є об'єктивними умовами ефективності діяльності керівника. Розвиток уваги, уяви аналогічно корелює із успішністю, а отже – і зі зміцненням статусу лідера креативного процесу.

Про великий інтелектуальний потенціал керівника свідчить здатність генерувати значну кількість різноманітних і оригінальних ідей, вміння складати прості конкретні плани, своєчасно корегувати їх під впливом змін, а також воля у реалізації затвердженого плану. Найважливіша умова ефективності керівництва – пропорційне поєднання розуму і волі, що можна відобразити у "формулі квадрата" (рис. 1).

Рис. 1. Модель ефективності керівництва "Формула квадрата" [8]

Зв'язок інтелекту з управлінням очевидний і має вирішальне значення. Лідер креативного процесу повинен мати високий рівень інтелекту (від лат. *Intellectus* – пізнання, розуміння) – це узагальнене поняття, до складу якого входять: сприйняття, пам'ять, увага, уява. Інтелект, крім цього, залежить від особистісних властивостей суб'єкта. Інтелектуальна обдарованість як форма прояву інтелектуальних здібностей диференціюється на кілька типів [8, с. 123]:

Кмітливі – з коефіцієнтом інтелекту більше 135 балів (за шкалою Д. Векслера норма – 100-115 балів).

Відмінні учні – люди з високими показниками навчальних досягнень.

Компетентні – люди, що мають великий обсяг професійних знань і досвід практичної роботи.

Талановиті – люди з надзвичайними інтелектуальними досягненнями, які здобули визнання у суспільно значимих формах.

Креативи – люди, які народжують багато творчих, оригінальних ідей і відчують потребу вирішення складних проблем.

Мудрі – люди з екстраординарними інтелектуальними можливостями, пов'язаними з аналізом і прогнозом "повсякденного" життя.

Акцентуємо увагу на тому, що за такою диференціацією існують відмінності креативного від талановитого і мудрого типів інтелектуальної обдарованості.

До інтелектуальних здібностей особистості належить: креативність, здатність до навчання, рефлексивність (приклад наслідування підлеглими). У діяльності вони виступають у нерозривному зв'язку із вродженим рівнем розумових функцій. Однак вже у 1960 р. американський психолог Е. Гізеллі [8, с. 240] довів факт нелінійної залежності ефективності управлінської діяльності від рівня інтелектуальних здібностей. Вчені намагаються знайти пояснення, чому розумний керівник не завжди є автоматично найефективнішим. Спроби визначити особливий набір рис характеру та розумових здібностей ідеального керівника мали обмежений успіх.

Як підсумок зазначених особливостей мислення керівника для його лідерства у креативному менеджменті, на рис. 2 наведено найбільш важливі, на нашу думку, риси для цього.

Рис. 2. Вимоги до особистості лідера креативного менеджменту

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. Креативність – новітній термін, яким окреслюються "творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, а також входять у структуру обдарованості як незалежний фактор.

2. Складність вивчення феномену креативності зокрема в тому, що механізм його формування та розвитку надзвичайно складний і не піддається формалізації.
3. Однією з основних передумов розвитку креативності на підприємстві є творчий керівник-лідер.
4. Визначено основні риси керівника, які сприяють його лідерству у креативному менеджменті: креативність, надія на успіх, афіліція, воля, вміння кинути виклик консервативним твердженням і правилам, вміння передбачити, наявність практичного управлінського мислення, інтелект, здатність до навчання, рефлексивність, активність, саморегуляція, розвинені довгострокова та оперативна пам'ять тощо.
5. Аналіз сучасних досліджень показав, що до сьогодні ще немає однозначної відповіді на запитання: чи існує взагалі креативність як явище, чи вона є науковим конструктом, чи є самостійним процесом креативності, чи креативність – це сума інших психічних процесів. Вважаємо, що це потребує подальших досліджень.

Література

1. Креативный менеджмент и способы активизации мышления менеджера. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.pontetiffel.ru/>
2. Свидрук І.І. Креативний менеджмент : навч. посібн. / І.І. Свидрук. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2012. – 224 с.
3. Вікіпедія – Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.wikipedia.org.ua>.
4. Barron F. Creativity, intelligence and personality / F. Barron, D. Harrington // Ann. Rev. of Psychol. – 1981. – Vol. 32. – Pp. 439-447.
5. Выготский Л.С. Воображение и творчество: психол. очерк / Л.С. Выготский // Кн. для учителя. – М. : Изд-во "Просвещение", 1991. – 93 с.
6. Эдуард де Боно. Генератор креативных идей / Эдуард де Боно. – СПб. : Изд-во "Питер", 2008. – 192 с.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Изд-во "Питер", 2002. – 720 с.
8. Ревская Н.Е. Психология менеджмента: конспект лекций / Н.Е. Ревская. – СПб. : Изд-во "Альфа", 2001. – 240 с.

Свидрук І.І. Сущность креативности и условия лидерства в креативном менеджменте

Обоснована необходимость активизации креативной основы деятельности предприятия. Выяснена сущность креативности в общем понимании и в производственной деятельности предприятия. Определена роль руководителя в развитии креативности на предприятии. Приведены основные черты, способствующие лидерству в креативном менеджменте.

Ключевые слова: креативность, креативный менеджмент, творческое развитие, предпосылки, руководитель, лидер.

Svidruk I.I. Essence of creative and pre-condition of leadership is creative management

The necessity of activation of creative basis is reasonable for activity of enterprises. Essence of creative is found out in the general understanding and in productive activity of enterprise. The role of leader is certain in development of creative on an enterprise. The brought basic lines over, which assist leadership in a creative management.

Keywords: creative, creative management, creative development, pre-conditions, leader, leader.